

Література:

1. Сак Тетяна Василівна Електронна комерція та глобальне підприємництво [Електронне видання] : курс лекцій. Луцьк : ВНУ імені Лесі Українки, 2023. 113 с.
2. Остервальдер А., Піньє І. Створюємо бізнес-модель. Новаторські ідеї для всіх і кожного / пер.з англ. Роман Корнута. К. : Наш формат, 2017. 288 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-451-1-24>

**FINANCIAL ASPECTS OF STATE SUPPORT OF THE EUROPEAN
VECTOR OF UKRAINE'S AGRICULTURAL SECTOR
DEVELOPMENT UNDER WARTIME CONDITIONS**

**ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВЕКТОРУ РОЗВИТКУ АГРОСЕКТОРУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ**

Tulush L. D.

*Candidate of Economic Sciences,
Senior Research Fellow,
Head of the Department*

Тулуш Л. Д.

*кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач відділу*

Samoshkina O. A.

*Candidate of Economic Sciences,
Senior Research Officer
National Scientific Centre "Institute
of Agrarian Economics"
Kyiv, Ukraine*

Самошкіна О. А.

*кандидатка економічних наук,
старша наукова співробітниця
Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»
м. Київ, Україна*

Потреби швидкого і дієвого подолання загрозливих викликів повномасштабної військової агресії РФ не лише для нашої країни, а і для всієї європейської спільноти, зумовили прискорення процесів європейської інтеграції України та акцентували увагу на необхідності динамічного реформування більшості сфер суспільних відносин відповідно до стандартів ЄС. Вітчизняний аграрний сектор, який історично виступає фундаментальною складовою національного господарства, завжди мав визначальний вплив на динаміку соціально-

економічного розвитку нашої країни, а в умовах ризиків воєнного часу переконливо доводить свій вагомий внутрішній потенціал збереження і нарощування обсягів виробничої й експортної діяльності, гарантування національної і глобальної продовольчої безпеки.

Із набуттям Україною 23 червня 2022 року статусу кандидата на членство в ЄС важливого значення набуває дієва державна підтримка європейського вектору розвитку агросектору України, зокрема в питаннях реформування інституціональних засад функціонування національного агропромислового виробництва відповідно до стратегічних, індикативних, екологічних, інноваційних, інклюзивних принципів Спільної аграрної політики ЄС. Важливим також є удосконалення інструментів прямої державної фінансової підтримки вітчизняних агровиробників відповідно до євростандартів з метою підвищення конкурентоспроможності та продуктивності виробництва задля їх успішної інтеграції у європейський і міжнародні ринки агропродовольчої продукції не лише сировинної орієнтації, а і продукції з високим рівнем доданої вартості.

Виходячи з вищезазначеного, пріоритетним напрямом державної підтримки європейського вектору розвитку агросектору України виступає запровадження стратегічних індикативних принципів формування та реалізації аграрної політики, що пояснюється відносною інерційністю впливу її регуляторних заходів на вирішення питань трансформації інституціонального середовища функціонування агросектору, динаміку аграрного і сільського розвитку країни. Крім того, обґрунтована оцінка результатів (індикаторів) відповідних регуляторних дій охоплює не лише річний горизонт, а переважно середньо та довгостроковий періоди. Це, в свою чергу, потребуватиме розробки довго/середньострокової Стратегії розвитку аграрного сектору економіки України із конкретизацією особливостей її державного фінансового забезпечення, сформованої на підставі науково обґрунтованих довгострокових прогнозів і середньострокових планів розвитку галузей національного агропромислового виробництва та їх реформування відповідно до євростандартів.

Реалізація аграрної політики на засадах стратегічного індикативного планування дозволить забезпечити її передбачуваність, послідовність, системність та ефективність при вирішенні питань повоєнного відновлення галузі та її відбудови на постраждалих територіях, проведенні ключових реформ задля пришвидшення вступу до ЄС, а також створить передумови для отримання міжнародної фінансової

допомоги для відбудови і реформування агросектору, яка також планується і надається на стратегічних індикативних принципах.

Минулого року Урядом України розроблено, а в поточному році Єврокомісією схвалено стратегічний План відновлення, реконструкції і модернізації України (Ukraine Plan) як необхідну умову отримання фінансової допомоги з бюджету ЄС у 2024–2027 роках через інструмент Ukraine Facility з метою підтримки стійкості країни та пришвидшення проведення реформ, тісно пов'язаних із перспективою вступу до ЄС. Згідно рекомендацій Комітету регіонів ЄС для залучення ресурсів єврозони на відбудову і відновлення України доцільним було формування окремого інструменту підтримки шляхом внесення змін до чинного бюджету ЄС на 2021–2027 роки щодо створення окремого фінансового інструменту Ukraine Facility, який замінив для нашої країни Інструмент допомоги країнам перед вступом (ІРА), а також вже діючі для нашої країни Програму пільгової кредитної макрофінансової підтримки ЄС (MFA+) та Інструмент сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва-Глобальна Європа (NDICI-Global Europe). Ukraine Plan пов'язуватиме виділення коштів із проведенням галузевих і структурних реформ, забезпечуючи узгоджене середньострокове бачення очікуваних заходів відновлення, реконструкції, модернізації та їх результатів, тісно пов'язаних із перспективою вступу до ЄС.

Рада ЄС з економічних та фінансових питань у травні поточного року схвалила Ukraine Plan, що передбачає надання нашій країні фінансової допомоги у розмірі 16 млрд євро у 2024 році, з яких 3 млрд євро – гранти. У березні-квітні цього року до Державного бюджету України вже надійшло 2 транші заявленого фінансування обсягом 6 млрд євро. Зазначається, що Ukraine Plan також буде орієнтиром при розробці програм фінансової і гуманітарної допомоги Україні від інших донорів, зокрема, Міжнародного валютного фонду, Світового банку, USAID, ФАО, окремих держав ЄС, США, Канади тощо.

Стратегія секторального розвитку Ukraine Plan визначає агропродовольчий сектор як ключову галузь національного значення та глобального потенціалу, зростання якої забезпечить комплексний розвиток економіки та активізує суміжні галузі. Це потребуватиме концентрації інвестиційних ресурсів та державних зусиль на стимулюванні сталого розвитку агропродовольчого виробництва, підвищенні його конкурентоспроможності й продуктивності, сприянні адаптації до європейських стандартів, забезпеченні якості й безпеки харчових продуктів, а також зростанні рівня екологічності виробничих процесів.

Слід зауважити на перспективу, що формування Спільної сільськогосподарської політики ЄС (CAP) також здійснюється на стратегічних індикативних принципах на період 7 років і на сучасному етапі модернізується з урахуванням вимог стратегічного Європейського зеленого курсу до 2050 року (The European Green Deal) та пов'язаних з ним ініціатив Стратегії «Від ферми до виделки» та Стратегії біорізноманіття. Регламентами ЄС також були встановлені єдині правила складання національних стратегічних планів розвитку агросектору на семирічний період (CAP Strategic Plans), які розробляються країнами-членами ЄС у відповідності із положеннями Спільної сільськогосподарської політики і фінансуються через Європейський сільськогосподарський гарантійний фонд (EAGF) та Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільських територій (EAFRD).

Отже, для прискорення процесів післявоєнної відбудови та успішної секторальної євроінтеграції доцільно прискорити процеси переходу на європейські принципи і стандарти формування та реалізації аграрної політики, її фінансового забезпечення. Позитивними кроками у цьому напрямі можна вважати розробку з урахуванням підходів ЄС і схвалення Стратегії розвитку галузі рибного господарства України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках (розпорядження КМУ від 02.05.2023 № 402-р), а також роботу Мінагрополітики України над проектом Стратегії розвитку агропромислового комплексу України.

Для забезпечення ефективного використання доступної фінансової і технічної допомоги агросектору із передвступних фондів ЄС уряд України повинен також створити сприятливі інституційні умови для спрощення доступу вітчизняних агровиробників до діючих фінансово-кредитних програм ЄС шляхом надання консультаційних послуг в питаннях інформування про можливості підтримки в рамках різних програм, особливостей їх реалізації, допомоги у формуванні й поданні проектних заявок, зокрема через діджитал-платформу Державного аграрного реєстру України, портал Дія, відповідні цифрові платформи ЄС.

Україна як чинний кандидат на вступ до ЄС може брати участь у програмах підтримки через інструмент *Європейське територіальне співробітництво (Interreg)*, що має на меті сприяння транскордонній, транснаціональній, міжрегіональній співпраці в межах Європи, повноцінній інтеграції її найвіддаленіших регіонів. Програми підтримки в межах Interreg реалізуються на принципах співфінансування, при цьому до 90% витрат за проектом може бути профінансовано за рахунок коштів бюджету ЄС виходячи з їх соціально-економічної

спрямованості. Участь в ініціативах Interreg створить можливості для залучення додаткового фінансування на потреби розвитку вітчизняних агровиробників прикордонних областей, модернізації їх виробничих процесів відповідно до сталих, інклюзивних, екологічних підходів ЄС, сприятиме активізації ділової активності в прикордонних регіонах, зростанню зайнятості місцевого населення, стимулюванню розвитку сільських територій.

Україні доступні програми підтримки територіальної співпраці за напрямом *Interreg A*, а саме проекти транскордонного співробітництва Івано-Франківської, Чернівецької та Закарпатської областей із Словаччиною, Угорщиною, Румунією за напрямками «Стійкий зелений прикордонний регіон», «Здоровий і привабливий прикордонний регіон», «Спільно діючий прикордонний регіон»; програми підтримки транскордонної співпраці Волинської, Львівської, Закарпатської, Рівненської, Тернопільської, Івано-Франківської областей з Польщею у сферах збереження природи, охорони здоров'я та управління кордонами; транскордонне співробітництво Interreg NEXT Румунія-Україна для Івано-Франківської, Закарпатської, Чернівецької, Одеської областей в напрямках покращення сфер освіти, охорони здоров'я та збереження довкілля.

Україна також може приймати участь у програмах транснаціонального співробітництва за напрямками *Interreg B*, зокрема *Interreg Danube Region* (проекти щонайменше трьох партнерів із трьох різних країн території Дунайського регіону щодо підтримки використання відновлюваних джерел енергії, покращення управління водними ресурсами та збереження біорізноманіття, створення екологічних коридорів; підтримки інклюзивного розвитку ринку праці з акцентом на особливо вразливих верствах населення) та *Interreg NEXT Black Sea Basin* (співробітництво в басейні Чорного моря для резидентів Одеської, Миколаївської, Херсонської, Запорізької, Донецької областей в напрямках підтримки розвитку дослідницького та інноваційного потенціалу, адаптації до змін клімату та запобіганню стихійних лих, захисту та збереження природи, біорізноманіття).

Минулого року Україна підписала угоду про приєднання до програми механізм *"Сполучення Європи"* (CEF), яка має на меті стимулювання стратегічних інвестицій у розвиток транспортної мережі ЄС, будівництво нової транспортної інфраструктури та відновлення й модернізацію наявної, зменшення негативного впливу транспорту на довкілля, підвищення його енергоефективності та безпеки. Україна як держава-кандидат на вступ може самостійно подавати проектні заявки,

реалізація яких допоможе модернізувати транспортну інфраструктуру України та покращити її сполучення з євросоною, розбудувати пункти пропуску на кордоні з ЄС, зокрема з урахуванням потреб агропромислового сектору економіки, який потребує ефективного вирішення логістичних проблем, що суттєво поглибились під час війни через блокування портів, збільшення навантаження на залізничну інфраструктуру, ускладнення перевезення вантажів і здійснення логістичних операцій через блокпости, огляди, комендантську годину тощо. Проектні заявки можуть бути спрямовані на удосконалення експортної логістики на західних кордонах, збільшення пропускної спроможності автомобільних і залізничних пунктів пропуску, модернізацію інфраструктури на автомобільних і залізничних шляхах для спрощення і здешевлення вантажних перевезень для аграрного бізнесу.

В контексті підтримки вітчизняного агросектору і стимулювання сільського розвитку слід також виділити *Програму LIFE*, що передбачає надання грантів з бюджету ЄС для реалізації проектів у сферах охорони природи та навколишнього середовища, пом'якшення наслідків змін клімату та адаптації до них, переходу на екологічно чисту енергію тощо. У червні 2023 року Верховна Рада України ратифікувала угоду між Україною та ЄС щодо участі у програмі «Єдиний ринок», яка виступає платформою для доступу до європейських ринків товарів і послуг, пошуку європейських бізнес-партнерів і зміцнення бізнес-зв'язків в межах євросони, пошуку бізнес-проектів, аналізу можливостей виходу на нові ринки, отримання фінансової і технічної допомоги для патентування інтелектуальної власності тощо.

Зважаючи на невизначеність щодо тривалості та подальших руйнівних наслідків бойових дій, а також враховуючи обмежені фінансові можливості держави у підтримці стійкості національної економіки в умовах війни, важливим завданням Уряду є активна підтримка європейського вектору розвитку українського агросектору шляхом створення інституційних передумов для ефективного використання доступної фінансової і технічної допомоги ЄС, стимулювання реформування галузі відповідно до принципів Спільної аграрної політики ЄС, що дозволить забезпечити її сталий, інноваційний, конкурентоспроможний, екологічний розвиток у середньо і довгостроковій перспективі.

Література:

1. Розвиток аграрного сектору та сільських територій в умовах воєнного стану й повоєнного відновлення : наукова доповідь / [Ю. О. Лупенко, О. М. Нечипоренко, М. І. Пугачов, та ін.]. К. : ННЦ «ІАЕ», 2023. 224 с.
2. Tulush L., Samoshkina O. The transformation of the financial mechanism of the state support for the agricultural sector under the military influence. *Characteristics and trends of socio-economic development at the macro- and micro-levels: International scientific conference (The Jan Kochanowski University, Kielce, Poland, May 5-6, 2023)*. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2023. Pp. 94–99.
3. Офіційне бюро статистики Європейського Союзу (Eurostat). URL: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (дата звернення: 25.05.2024).